

Motion till riksdagen 2023/24:649

av **Tony Haddou m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2023/24:12 Effektivare verktyg vid inre utlänningskontroll

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2023/24:12.

2 Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att det ska införas en möjlighet för myndigheterna att vid en inre utlänningskontroll kroppsvisitera en utlänning för att söka efter pass eller andra identitetshandlingar och en möjlighet att omhänderta sådana handlingar. Det föreslås också att det ska förtydligas att en utlänning under vissa förutsättningar får tas med för utredning av hans eller hennes rätt att vistas i Sverige. Syftet med förslagen är att ge myndigheterna bättre förutsättningar att i fler fall klarlägga utlänningars identitet och rätt att uppehålla sig i Sverige samt att säkerställa att pass och andra identitetshandlingar finns tillgängliga för myndigheterna. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

3 Inledning

Förslagen i propositionen bygger på betänkandet *Klarlagd identitet – Om utlänningars rätt att vistas i Sverige, inre utlänningskontroller och missbruk av identitetshandlingar* (SOU 2017:93). En del av utredningens förslag har tidigare lett till lagstiftning genom propositionen *Vissa identitetsfrågor inom utlänningsrätten* (prop. 2020/21:159).

I proposition 2020/21:159 föreslogs flera åtgärder för att dels kunna identifiera fler personer som vistas i Sverige, dels kunna motverka missbruk av resedokument och främlingspass. Förslagen i proposition 2020/21:159 innebar bl.a. att Migrationsverket

och Polismyndigheten gavs möjlighet att vid en inre utlänningskontroll fotografera av en utlänning samt ta hens fingeravtryck, att en utlänning i vissa fall ska kunna beviljas högst tre främlingspass under en femårsperiod och att resedokument och främlingspass ska kunna återkallas. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2021.

Vänsterpartiet avslag de delar av propositionen som rörde kontrollåtgärder vid inre utlänningskontroll (dvs. fotografering och fingeravtryck), men hade inga invändningar mot de förslag som syftar till att förhindra missbruk av resehandlingar. Enligt vår mening var förslagen om kontrollåtgärder vid inre utlänningskontroll i proposition 2020/21:159 dåligt underbyggda, behoven av dem otillräckligt kartlagda och konsekvenserna inte tillräckligt analyserade. Vi framhöll även att risken för etnisk profilering och diskriminering var överhängande samt att man inte kan bortse från de konsekvenser det får för samhället i stort när vissa delar av befolkningen misstänkliggörs endast på grund av sitt utseende (mot. 2020/21:3930). Vi vidhåller vår uppfattning.

I april 2023 lade regeringen fram propositionen Utökade polisiära befogenheter i gränsnära områden (prop. 2022/23:109). I propositionen föreslogs lagändringar som ger polisen utökade befogenheter vid vissa flygplatser, hamnar och järnvägsstationer, vid broar för vägtrafik till eller från utlandet och vid gränsövergångsställen på allmänna vägar. Befogenheterna innebär utökade möjligheter att ingripa för att göra inre utlänningskontroller och för att förebygga brott. Dessutom innebär befogenheterna bättre möjligheter att bedriva kamerabevakning. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 augusti 2023.

Vänsterpartiet avslag proposition 2022/23:109. I vår följdmotion framhöll vi bl.a. att myndigheterna redan har tillräckliga befogenheter, att resurserna bör riktas mot att förhindra brott och att risken för diskriminering och etnisk profilering är överhängande (mot. 2022/23:2393). Vi vidhåller vår uppfattning.

Enligt regeringen har Sverige problem med ”olovlig vistelse”, dvs. att personer uppehåller sig i Sverige utan att ha tillstånd att vara här. För att komma till rätta med problemet är det, enligt regeringen, av grundläggande betydelse att myndigheterna har tillräckligt effektiva verktyg för att kunna kontrollera att personer som vistas i Sverige också har rätt att göra det. Regeringen anser därför att det är angeläget att förbättra myndigheternas möjligheter att identifiera utlänningar som vistas i Sverige – inte minst i samband med inre utlänningskontroller. Genom proposition 2022/23:109 har myndigheterna fått utökade befogenheter att kontrollera utlänningar i gränsnära områden. Enligt regeringen är det viktigt att myndigheterna har tillgång till effektiva verktyg i hela sin verksamhet. I proposition 2023/24:12 föreslås därför nya kontrollåtgärder vid inre utlänningskontroller som gäller generellt, dvs. i hela Sverige (prop. 2023/24:12, s. 13). I det följande redogör vi för vår ståndpunkt och hur vi ställer oss till regeringens förslag.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Vänsterpartiet delar inte regeringens uppfattning att myndigheterna behöver ytterligare förutsättningar att identifiera utlänningar vid inre utlänningskontroller. Enligt vår mening har myndigheterna redan tillräckliga förutsättningar för att göra detta. Det finns således ingen anledning att införa nya kontrollåtgärder av det slag som regeringen föreslår. Regeringens förslag riskerar dessutom att leda till diskriminering och etnisk profilering. I det följande redogör vi för hur vi ställer oss till regeringens förslag.

4.1 Nya kontrollåtgärder vid inre utlänningskontroller

4.1.1 En möjlighet att söka efter pass

Regeringen föreslår att om en utlänning vid en inre utlänningskontroll inte på begäran överlämnar sitt pass, eller någon handling som visar att han eller hon har rätt att uppehålla sig i Sverige, ska en polis eller tjänsteman vid Kustbevakningen få kroppsvisitera utlänningen och undersöka hans eller hennes bagage om det kan antas att utlänningen har handlingarna med sig. Att enbart genomsöka föremål som utlänningen har med sig ska även andra anställda vid Polismyndigheten än en polis få göra. Vid åtgärderna ska samma regler om verkställighet gälla som vid kroppsvisitation som utförs i samband med en inresekontroll (prop. 2023/24:12, s. 13).

Förslaget får kritik av flera remissinstanser. Riksdagens ombudsmän (JO) framhåller, med hänvisning till utredningen (SOU 2017:93), att det förekommer att utlänningar inte bär med sig sina identitetshandlingar och att de i stället förvaras på annan plats. JO ifrågasätter därför om det förväntade syftet med kroppsvisitation kommer att uppnås. JO efterlyser en analys av behovet och effektiviteten av förslaget samt en mer djupgående analys av integritetsaspekterna av förslaget. JO avstyrker därför förslaget (JO 2018: dnr R 150–2017). Sveriges advokatsamfund, som även de avstyrker förslaget, framför liknande åsikter (Sveriges advokatsamfund 2018; R-2018/0001). Diskrimineringsombudsmannen (DO) anser, å sin sida, att det inte har gjorts någon analys av risken för diskriminering (etnisk profilering) och att det inte är lämpligt att ge myndigheterna det föreslagna tvångsmedlet utan att den risken hanteras (DO 2018: LED 2017/603). Enligt Barnombudsmannen (BO), som avstyrker förslaget, saknar förslaget en analys utifrån ett barnrättsperspektiv, och barnets särskilt utsatta situation beaktas inte i förslaget (BO 2018: dnr 3.9:0977/17).

Vänsterpartiet delar remissinstansernas uppfattning. Enligt vår mening väger behovet av skydd för den enskildes integritet tyngre än behovet av att kunna kroppsvisitera en utlänning för att söka efter identitetshandlingar vid en inre utlänningskontroll. Risken för att människor utsätts för diskriminering och etnisk profilering är dessutom uppenbar. Vi kan således inte ställa oss bakom regeringens förslag.

4.1.2 En möjlighet att omhänderta pass

Regeringen föreslår att om det i samband med en inre utlänningskontroll inte kan klarläggas att en utlänning har rätt att uppehålla sig i Sverige, ska Polismyndigheten eller Kustbevakningen få ta hand om utlänningens pass eller andra identitetshandlingar som har påträffats vid kontrollen. Handlingarna ska återlämnas om det framkommer att utlänningen har rätt att uppehålla sig i Sverige, om utlänningen får rätt att uppehålla sig i Sverige eller om utlänningen lämnar Sverige. Bestämmelsen om omhändertagande av pass och andra identitetshandlingar i lagen om polisiära befogenheter i gränsnära områden ska tas bort (prop. 2023/24:12, s. 19).

Förslaget får kritik från flera remissinstanser. Riksdagens ombudsmän (JO) anser att ett omhändertagande inte kan bestå när förutsättningarna har upphört, om det inte finns något annat författningsstöd för det (JO 2018: dnr R 150–2017). Sveriges advokatsamfund, som avstyrker förslaget, framför liknande synpunkter. Enligt Sveriges advokatsamfund saknas en utförlig redogörelse för vid vilka fall och på vilken grund myndigheterna kan vägra att lämna tillbaka handlingarna (Sveriges advokatsamfund 2018; R-2018/0001).

Vänsterpartiet delar remissinstansernas uppfattning. Vi kan således inte ställa oss bakom regeringens förslag.

4.1.3 En möjlighet att ta med en utlänning för utredning

Regeringen föreslår att det ska förtydligas att en utlänning som är föremål för en inre utlänningskontroll får tas med för utredning. Skyldigheten att stanna kvar för utredning ska även gälla vid ett medtagande (prop. 2023/24:12, s. 21).

Förslaget får kritik från flera remissinstanser. Barnombudsmannen anser att det saknas ett tydligt barnrättsperspektiv och att det inte är visat att åtgärden är proportionerlig och avstyrker därför förslaget (BO 2018: dnr 3.9:0977/17). Sveriges advokatsamfund, som också avstyrker förslaget, menar att åtgärderna är alltför ingripande och att tidsgränsen är för lång. Även advokatsamfundet efterlyser ett barnperspektiv (Sveriges advokatsamfund 2018; R-2018/0001).

Vänsterpartiet delar remissinstansernas uppfattning. Vi kan således inte ställa oss bakom regeringens förslag.

Mot bakgrund av det ovan anförda bör propositionen avslås.

Riksdagen bör avslå proposition 2023/24:12. Detta bör riksdagen besluta.

Tony Haddou (V)

Nadja Awad (V)

Guðrun Nordborg (V)

Jessica Wetterling (V)